

Рівненський державний гуманітарний університет
Історико-соціологічний факультет

ІСТОРІЯ ОЧИМА МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Матеріали регіональної науково-практичної
конференції молодих вчених, аспірантів,
здобувачів, магістрантів

Випуск III

Рівне – 2008

УДК.930.1
ББК 63
I - 90

Історія очима молодих дослідників. Збірник наукових праць.
Випуск 3 / Редкол.: В.Шеретюк, Л.Галуха, П.Савчук, Р.Давидюк. –
Рівне: РДГУ, історико-соціологічний факультет, 2008. – 287 с.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних
проблем української та світової історії, виголошені на регіональній
науковій конференції молодих вчених, аспірантів, здобувачів,
магістрантів 13 грудня 2006 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний
факультет).

Редколегія:

Шеретюк В.М. – голова редколегії, кандидат історичних наук, доцент
Галуха Л.Ю. – заступник голови редколегії, кандидат історичних наук,
доцент
Савчук П.О. – кандидат історичних наук, професор
Давидюк Р.П. – кандидат історичних наук, доцент

Літературне редагування:

Бородинська Л.І. (розділи 1,3)
Кревська Г.А. (розділ 2)
Тимочко І.Б. (розділ 1)

Рецензенти:

Троян С.С. – доктор історичних наук, професор
Жилюк С.І. – доктор історичних наук, професор

Рекомендовано до друку Вченою Радою Рівненського державного
гуманітарного університету (протокол № 11, від 27.06.2008 р.)

© Історико-соціологічний факультет РДГУ
© Українське історичне товариство при
історико-соціологічному факультеті РДГУ

чеські переселенці переймалися релігійним питанням далеко не в першу чергу. Як пише Крижанівський, в 1870-1880-х роках., коли релігійне питання ставилося урядом особливо гостро, чехи не спорудили жодної власної церкви [9; 83]. Причиною тому частково було те, що чехи часто оселялися поряд з українцями, чи поляками, на землях яких вже існували культові православні та католицькі споруди. Крім того, будівництво храмів було часто надто дорогим задоволенням для переселенців, які всі свої матеріальні і трудові ресурси спрямовували на заведення та облаштування власних господарств [2; 75].

Висловлюючи позицію усіх російських чиновників, І. Рудченко в 1882 р. писав: „Нащадки послідовників великого Гуса не тільки виявились неспроможними впливати своїм віровченням на крайовий католицизм, але й самі розкололися в релігійному відношенні на дві групи: меншу, яка при підтримці місцевої адміністрації намагалась утворити чесько-братське віровчення, і більшу, віддану старокатолицьким формам і догмам... Тому, останнім часом головна адміністрація в краї змушена була дивитися на чехів, як на інших іноземних поселенців, від оселення яких доводиться відгороджувати південно-західну окраїну” [7; 162].

Тому на початку 80-х років XIX ст. почались масові заходи по примусовому прийняттю чехами православ'я замість католицької віри. Наприклад, в с. Малі Дорогостаї Дубенського повіту у червні 1888 р. 225 чехів прийняли православну віру [3; 681]. В с. Вовковях Дубенського повіту, яке заселяли чехи, на 1 серпня 1893 р. було приєднано до православ'я 774 чехи-католики [4; 658].

Отже, в другій половині XIX ст. на Волині мав місце потужний колонізаційний рух чеських землеробів. Притік мігрантів був зумовлений цілим комплексом економічних та політичних причин: важкі умови проживання в Чехії та у царстві польському; близькість території Волині від основних ареалів виходу колоністів; сприятливі природно-кліматичні умови та дешевизна землі в регіоні; надання російським урядом численних пільг для чеських переселенців і т.д. За даними перепису 1897 р., Волинь залюднювало 27 670 чехів, що становило 55 % всіх чехів Російської імперії [11; табл. XXII].

Оскільки царські чиновники покладали великі надії на те, що чехи стануть соціальною базою боротьби з полонізацією та католицизмом в краї, для них був встановлений особливий пільговий режим оселення та господарювання у Волинській губернії. Чехи не виправдали сподівань уряду, тому поступово протекціоністська політика була згорнута. Незважаючи на подальші численні утиски з боку влади, в кін. XIX ст. волинські чехи продовжували успішно господарювати,

відіграючи провідні ролі у хмелярстві та здійснюючи помітний вклад у розвиток інших галузей економіки Волині.

Джерела та література.

1. Бармак М.В. Землеволодіння та землекористування чеських поселенців Волинської губернії // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наук. збірник Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне, 2005. – Вип. 6 – С. 76-81.
2. Бармак М.В. Німецьке, чеське та єврейське населення Волинської губернії (1796-1914 рр.). – Тернопіль, 1999. – 206 с.
3. Волинские епархиальные ведомости. – 1888. – № 19.
4. Волинские епархиальные ведомости. – 1893. – № 24.
5. Волинские епархиальные ведомости. – 1894. – № 9.
6. Забелин А. Военно-статистическое обозрение Волынской губернии. – К., 1887. – Ч. 1. – 365 с.
7. Записка о землевладении в Юго-Западном крае / Сост. И. Рудченко. – К., 1882. – 180 с.
8. Ковба Ж.М. З історії чеської еміграції на Україні // Українське слов'янознавство. Історія зарубіжних слов'ян. Вип. 1. – Львів, 1970. – С.121-129.
9. Крыжановский Е.М. Чехи на Волини. – СПб., 1887. – 224 с.
10. Олешко П.С. Еволюція землеволодіння на Волині – друга половина XIX-початок XX ст. / Дис. канд. іст. наук, – Луцьк, 2001. – 172 с.
11. Первая всеобщая перепись населения Российской империи. – Т. VIII. Волынская губерния. СПб., 1904. – 281 с.
12. Попов В.Ж. Чеські переселенці на Правобережній Україні (60-70-ті рр. XIX ст.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Республіканський міжвідомчий збірник наукових праць. – К., 1992. – Вип. 2. – С. 16-22.
13. Свод законов Российской империи / Под ред. А. Добровольского. 2-е изд. – Кн. 3. – Т. X-XIII. – СПб., 1913.
14. Центральний державний історичний архів у м. Києві (ЦДІАК) – Ф.442. – Оп.317. – Спр.32. – Ч.3. – Арк.4.
15. ЦДІАК, ф.442, оп. 48, спр. 80, арк. 3.

Івчик Н.С.,
магістрантка
історико-соціологічного
факультету РДГУ
Науковий керівник:
проф. Гон М.М.

ТЕНДЕНЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ ЩОДО НІМЦІВ ВОЛИНИ У XIX ст.

Перші згадки про німецьких переселенців на Волині припадають на X ст. Здебільшого це були купці з Баварії. Починаючи з XI ст. на

території Західної України невеликими групами утворюються німецькі поселення землеробів.

В XVI ст. у Королівстві польському з'явилися голландці. Їх часто, інколи в документах, плутали з німцями. В 1813-1816 рр. вони заснували на Волині 8 колоній: у Ковельському повіті – Олександрівка, Голендри і Янів, у Любомльському – Сведзінські, Голендри, Забужанські Голендри, у Луцькому повіті – Олешковиці, Жозефін. Згодом вони асимілювалися з місцевим населенням та іншими переселенцями [1, 20].

Указами 1762-1763 рр. Катерина II закликала поселенців з Німеччини, Голландії та інших держав переселятися на визначені нею території Російської імперії. На відмінну від першого указу, другий обіцяв переселенцям певні пільги, що стало вагомим чинником у прийнятті рішення іммігрувати до Росії.

Даними документами німецькі колоністи отримували значні привілеї: їм надавали наділи від 30 до 65 десятин, грошову допомогу – 500 крб., гарантувалися свобода віросповідання, звільнення від податків на 10 років, право на влаштування ярмарків та самоврядування у колоніях. Крім того, підприємцям дозволили володіти фабриками, торгувати, вивозити вироблену продукцію. Також їх звільняли від рекрутської повинності та дозволяли добровільно вступати на військову службу до регулярної армії [1, 21].

На ці запрошення спочатку відгукнулися селяни та інші прошарки населення. Водночас імміграція до Росії зумовлювалася тим, що в Німеччині у XVIII ст. релігійна ситуація була напруженою – продовжувалося переслідування різних релігійних сект. Одна з них – меноніти. Ще однією причиною німецького переселення було їхнє важке економічне становище [5, 18].

На Волині першими німцями-переселенцями були меноніти, згодом їх витіснили німці-лютерани.

Крім обіцяних пільг, їх приваблювали родючі землі краю та схожі з тим, що використовувалися на їхній батьківщині, методи господарювання. Німецькі іммігранти прибували до Росії не тільки з Східної Пруссії, Сілезії, Швабії, але й з Польщі. На Волині першими німцями-переселенцями були меноніти, згодом їх витіснили німці-лютерани.

На початку XIX ст. на Волинь прибула група Сілезьких лісорубів. „Лісоруб”, „Фабрикант” – так називали в Центральній Польщі та на Волині лісників, які знаходили роботу в підприємств: заготовляли деревину та виробляли якісні товари з цінних порід дерева, особливо з дубу. Згодом вони вже володіли цілими заводами. Так з 1872 року завод, що належав Вільгельму Рау, працював у с. Козин Ровенського повіту.

Також йому належало ще дві лісопильні в містечку Степань і с. Оршів, продукція яких збувалась за кордон. Австрійському підданому А.Кенду належало подібне підприємство в с. Плоска Дубенського повіту, а німецькому купцеві Альбрехту належав завод у с. Касареві [4, 100].

Крім лісопильних, німці відкривали й лісопереробні заводи. Зокрема, їм належало кілька паркетних фабрик. Вони були досить добре обладнані, що забезпечувало високу якість продукції. У 1882 році біля м. Здолбунів бароном Л.Кронербергом було засновано фабрику дубового паркету „Тайкури”. У містечку Радзівілові німцю належала меблева фабрика, на якій виготовляли так звані віденські гнуті меблі [4, 100-101].

Померанці, які прибули з Німеччини на Волинь, склали другу групу колоністів. В 1815 році вони заснували біля Новоград-Волинського дві колонії – Жозефіни та Аннет [7, 13].

Можна виділити ще одну групу німецьких колоністів – так званих побузьких голландців. У 1536 році вони були переселені в Нойдорф і в Нойбрау, які знаходились біля р. Буг. У XVIII ст. вони повністю замінили німецьку мову на польську, але зберегли свою віру. В 1836 році бузькі голландці замінили менонітів у Йозефіні.

В 30-х роках XIX ст. з'являються нові колоністи – вихідці з польських земель. Іммігрували вони у зв'язку з польським повстанням 1830-1831 рр. проти царського уряду. Німці позитивно оцінювали заходи російського уряду з припинення заворушень, оскільки не підтримували ідеї польської незалежності. Це викликало незадоволення поляків, яке було спрямоване не лише проти російської влади, але й проти німецьких поселенців. Уряд намагався утримати останніх, відшкодовуючи їм збитки. Починаючи з 1831 до 1838 року на Волині оселилося близько 200 німців. Вони заснували декілька поселень: в Луцькому повіті – Станіславівка, Стара Запусть; в Рівненському повіті – Антоніїв, Берестовець Старий [1, 23-24].

На Волині німецькі поселення переважно були малочисельними і склалися з 20-30 господарств. Найбільші німецькі колонії склали до 100 власників-одноосібників.

Німецьку промисловість на Волині часто пов'язують з виробництвом сукна. У 1832 році поблизу м. Рожище Луцького півіту з'явилися перші сім'ї німецьких ткачів, які заснували колонію Вовнянка. Їх звільнили від податків і надали можливість безкоштовно привезти з-за кордону своє майно, сподіваючись на швидкий розвиток легкої промисловості краю. До середини XIX ст. німці-ткачі оселилися в Дубно та Торчині. Крім фабрик у Вовнянці, були ще суконні підприємства в містечках Рожище та Славута [4, 101-102].

Також німці брали участь в організації металообробного та машинобудівного виробництва в губернії, яке сконцентровано було в містах, а в сільській місцевості вони створювали невеликі підприємства, де ремонтували сільськогосподарське знаряддя. Було налагоджено ливарництво.

Німців-волинян також пов'язують з виробництвом та переробкою продуктів харчування та виготовлення напоїв. Однак уряд імперії не видавав їм дозвіл на будівництво винокурного заводу у своєму маєтку в с. Голешові Луцького повіту.

Початок пивоваріння на Волині пов'язують з німцями. Проте згодом першими в цій сфері економіки стали чехи. У 1884 р. міщанин Г.Кельнер відкрив у м. Кальчуні Старокостянтинівського повіту пивоварний завод, який випускав баварське пиво „Бек-бір”. Менший пивоварний завод був у А.Вебера в с. Високе Житомирського повіту [4, 103].

Найширше німці були представлені у розвитку борошнаної промисловості. З першої половини XIX ст. вони почали будувати на Волині водяні та повітряні млини. Кілька власних млинів мали землевласники Арндти Житомирському повіті, паровими млинами володіли Л.Ліпке в урочищі Болдін Ровенського повіту, Г.Гак у колонії Крем'янка Житомирського повіту. Місцеві жителі часто користувалися послугами німців-мельників, відзначаючи якість їхньої продукції [4, 104].

В передвоєнні роки серед волинських німців поширюється кооперативний рух. Було створено товариство споживачів у колонії Стара Буда Новоград-Волинського повіту. З боку влади це викликало невдоволення. Проте, статут товариства був все ж затверджений Міністерством внутрішніх справ 30 квітня 1911 р. Головна мета організації – задоволення споживчих інтересів його членів [4, 105].

Часто у німецьких колоніях виникали непорозуміння з місцевою владою. В 1847-1848 рр. німці-ремісники скаржилися на міську поліцію, яка забороняла їм відкривати майстерні та фабрики, та стягувала надмірні податки.

На Волині в німецьких колоніях велику увагу звертали на навчання та виховання молодого покоління. Вони зберігали свої традиції, мову. Майже в кожній великій колонії працювали церковно-приходські школи. Найосвіченішою людиною в поселенні вважався кантор, який вчив дітей грамоти, знайомив з історією церкви й основами Євангелія. Крім початкових, церковно-приходських шкіл на

кошти іноземців створювалися училища вищого типу. Тут діти вивчали різні науки, також їх навчали окремих ремесел.

У великих поселеннях німців практикували лікарі та діяли лікарні. Кошти на утримання останніх надавали сільські громади. Послугами місцевих німецьких лікарів користувалися також жителі навколишніх сіл, російські чиновники, службовці. Інколи на кошти місцевих громад при лікарнях утримувалися сирітські притулки [1, 46].

Масова німецька колонізація на Волині почалася з 60-х років XIX ст. Більшість переселенців були з Привіслянських губерній царства польського та Східної Пруссії, менша – з Австрії, Галичини, Сілезії, Швабії [3, 29]. Шваби з Центральної Польщі на Волині змішувалися з померанцями та сілезцями. За даними А.Вороніна, з 1861 до 1870 рр. у Волинській губернії проживало 5,5 тис. сімей німецьких колоністів. Кількість німецьких емігрантів збільшувалась.

Скасування кріпосного права, прийняття закону про передачу іноземцям поміщицьких земель (на 36 років) від 19 лютого 1861 року, відміна пільг для іноземців у царстві польському сприяла тому, що в другій половині XIX ст. збільшується кількість німецьких колоністів у Волинській губернії.

Слід відзначити, що політика російського уряду стосовно німецьких переселенців спочатку була сприятливою. Указ Павла I від 6 вересня 1800 р., який в основному стосувався менонітів, надавав їм право вільного переїзду до Росії. Вони отримували по 60 десятин землі на сім'ю у спадкове володіння, могли займатись торгівлею та ремеслами, користуватись лісовими угіддями, варити пиво та оцет, виготовляти хлібне вино. У переселенців з Пруссії, Австрії, які не приймали російського громадянства, виникали певні проблеми щодо землекористування, а вихідці з Привіслянських губерній царства польського були в дещо кращому становищі. 26 червня 1868 року був виданий указ, відповідно якого всі переселенці повинні були приписатись до місцевих сільських громад без надання їм будь-яких пільг у сплаті податків та інших повинностей, але із звільненням від рекрутської [3, 44-45]. Царським указом від 18 грудня 1861 року їх було звільнено від військової служби, а указами від 5 та 23 березня 1864 року німці, як і росіяни, звільнялися від податків при купівлі нерухомості в 22 західних губерніях. Банки видавали пільгові позики на купівлю маєтків [1, 26].

Проте високі темпи німецької колонізації на Волині з часом викликали занепокоєння місцевої влади. Разом з військовим відомством її представники почали розробку ряду антинімецьких актів, які були спрямовані не лише на припинення імміграційного

поток, а й на ліквідацію німецького землеволодіння. В своїх доповідях уряду та імператору волинські губернатори та генерал-губернатори південно-західного краю звинувачували німецьких колоністів у тому, що вони сприяють підвищенню цін на землю, ворогують з селянами, не хочуть вивчати російську мову, ігнорують місцеву владу, що їх складно контролювати і вони не приховують своїх симпатій до Німеччини [2, 36].

Починаючи з 1864 року вводяться певні обмеження для іноземних поселенців – їх зобов'язували приймати російське підданство. Закон від 1 січня 1874 року про військовий обов'язок, згідно з яким колоністів призивали служити в російській армії, викликав серед волинських німців певне незадоволення.

В період посилення суперечностей європейських держав і зростання соціальних та міжнаціональних конфліктів, багатонаціональна Волинь перетворилася в дуже небезпечний регіон. В 1881 році була підготовлена карта німецьких поселень регіону. Саме в цей час починають розповсюджуватися ворожі щодо німців роботи переважно польських авторів [7, 86].

Деякі польські автори (Власт, Новицький, Вакар) описували ситуацію на Волині в ті роки та наголошували на позитивному впливі німецьких колоністів на економічний розвиток краю. Проте саме автори-поляки, які іммігрували до Франції, в своїх роботах вказували на німецьку небезпеку. Йшлося про те, що нібито німецькі поселенці оселилися на основних транспортних магістралях, залізничних дорогах не далеко від кордону, і становили небезпеку у зв'язку з посиленням Німецької імперії.

Ці автори розглядали ситуацію з точки зору польських інтересів, таким чином привернувши до себе увагу російського уряду. Вони були зацікавлені в тому, щоб скомпрометувати німців у Польщі та на Волині [7, 86].

Вже в 1885 році імператором була створена комісія для розробки законів, спрямованих на обмеження імміграції іноземців у південно-західні околиці імперії. Їхньою метою було не лише призупинити імміграційний процес на територію краю, але й у майбутньому змусити німців емігрувати [2, 37].

Указ від 1 листопада 1886 року право вирішення питань про видачу свідоцтв на купівлю землі передав генерал-губернатору краю. Це стало перешкодою німцям у купівлі таких документів. Згодом з'явився закон від 14 березня 1887 р. Згідно нього, іноземним підданим було заборонено придбання прав власності поза межами міських поселень у 22 західних та південно-західних губерніях. Це змусило

багатьох німецьких переселенців прийняти російське громадянство, щоб позбутися загрози конфіскації майна [3, 47-48].

8 жовтня був прийнятий ще один закон, за яким всі іноземні школи південно-західного краю підпорядковувались відомству Міністерства народної освіти. Таким чином Росія брала під свій контроль процес навчання та виховання підростаючого німецького покоління колоністів. Цей закон зупинив самостійне функціонування системи німецької освіти на Волині під керівництвом духовного відомства Міністерства внутрішніх справ. Головним напрямком діяльності Міністерства освіти з реорганізації німецьких шкіл стала русифікація [2, 38].

15 червня 1888 р. російський уряд видав правила „Про влаштування побуту іноземних поселенців у Київській, Подільській та Волинській губерніях”. Відповідно ним німці-колоністи вводились до складу місцевих селянських або міщанських товариств, а німецькі колонії включались до складу тих волостей, у межах яких вони перебували [3, 48]. Російська держава зробила спробу ліквідувати внутрішнє самоуправління в німецьких колоніях Волині та інтегрувати їх в адміністративну систему країни.

Для того, щоб закон був ефективним, генерал-губернатору південно-західного краю надавалось право на видання спеціальної інструкції, в якій були сформульовані положення, що контролювали німецькі колонії та їх мешканців. Волосні та повітові управи були зобов'язані складати списки всіх колоністів. Сільські колоністські товариства мали носити російські назви, а місцевих поміщиків зобов'язували повідомляти про кожного нового колоніста у своєму маєтку (в іншому випадку сплачувався штраф у розмірі 500 крб. або ж поміщиків піддавали тримісячному арешту). Також колоністи змушені були давати правильні відповіді під час перепису та повідомляти владу про перехід з одного місця проживання в інше [2, 39].

У 1891 р. призначений волинським губернатором чиновник з особливих доручень Покровський робив у колоніях Луцького, Рівненського та Володимир-Волинського повітів перевірку виконання закону від 15 червня 1888 р. на практиці. Він відзначив, що закон не має повного застосування. Нові колоністи не приписуються у волосних правліннях, а поміщики не повідомляють про їхнє прибуття [3, 49].

Закони від 14 березня 1887 р. та 15 червня 1888 р. змінили становище німецьких колоністів, обмеживши їх у внутрішньому самоуправлінні та увівши їх у загальну систему міського управління. Але, незважаючи на дані обмеження, переселення німців продовжувалось.

У 1889 р. та 1890 р. губернські власті запропонували ряд законів з метою припинення німецької колонізації у Волинську губернію. Вони вимагали заборонити поселення іноземців, також оренду та купівлю ними землі. Пропонувалося змінити правила прийняття підданства так, щоб голова сім'ї приймав його разом з повнолітніми дітьми. Пропонувалося також всіх повнолітніх колоністів іноземного підданства виселити з Росії протягом півтора року; зобов'язати колоністів-орендарів припинити оренду протягом трьох років і виїхати за межі Росії; заборонити переселення колоністів з колонії в колонію та посилити за ними заходи поліцейського нагляду та контролю [2, 40].

Внаслідок таких пропозицій, 14 березня 1892 р. був виданий закон „Про встановлення тимчасових правил стосовно поселення у Волинській губернії осіб неросійського походження”. Згідно з даним законом всім іноземним поселенцям, в тому числі й російського підданства, заборонялось селитись у межах Волинської губернії поза міськими поселеннями, заборонялось придбання права на нерухомого майна, права володіння чи користування таким майном. Волинському губернатору надавалось право висилати осіб, які порушували обмежувальні статті правил [6, 164-165].

Внаслідок клопотання генерал-губернатора південно-західного краю графа О.П.Ігнат'єва, 19 березня 1895 р. були видані нові правила, за якими право купівлі нерухомого майна заборонялось новим поселенцям та переселенцям з Привіслянських губерній. На тих, хто поселився в губернії до видання цих правил, дія нового закону не поширювалася.

Дія законів від 14 березня 1892 р. та 19 березня 1895 р. дещо призупинила потік німців на Волинь. Їхня кількість зростала й надалі, проте це відбувалося в основному за рахунок природнього приросту. А зростання німецького землеволодіння в губернії зупинити не вдалось.

Генерал-губернатор південно-західного краю Драгомиров у 1901 р., спираючись на закон від 1 листопада 1886 р., припинив видачу свідоцтв на право купівлі земель німцями, і закріпив за ними ті ділянки, якими вони володіли за неформальними угодами, які були укладені до 1895 р. Однак, 1 травня 1905 р. дія правил, зазначених вище, була скасована, і місцева влада не мала підстав не видавати німцям право на купівлю землі. В 1910 р. з'явився законопроект Міністерства внутрішніх справ, який був розроблений П.Столипініним. Він передбачав заборону тим іноземцям, які проживали в південно-західному краї, тим, хто прийняв російське підданство, вихідцям з царства польського, права придбання власності та оренди на нерухоме майно за межами міських поселень. Проект до обговорення на засідання думи не потрапив [3, 53].

Зі зростанням німецьких колоній влада видавала різноманітні закони, які мали на меті припинити прибуття нових іноземців. Розпочалися напади на волинських німців та губернського центру Житомира. Одним з постраждалих був Йоган Арндт тільки тому, що намагався інтегрувати впливових німецьких колоністів у господарську діяльність [7, 88].

Після початку Першої світової війни урядові кола в Петербурзі почали пропагандистську акцію проти російських німців. За російськими націоналістами, які нападали на німецькі общини, стояла православна церква. Весною 1915 р. до волинських німецьких колоній наблизився фронт. За наказами влади розпочалося виселення німців з регіону. Частина колоністів була переселена в глибину Росії, а частина взята під захист німецькими військами і вивезена у Східну Пруссію.

Таким чином, причини німецької колонізації на Волинь крилися в економічній, релігійній, політичній площинах. Головною з них була перша. А прийняття законопроектів 80-90-х років XIX ст., які обмежували в правах німецьких переселенців згодом – зупинили їхній імміграційний потік до краю, погіршили їхній соціально-правовий статус привели до ліквідації системи самоуправління німецьких колоній.

Джерела та література

1. Бармак М.В. Німецьке, чеське та єврейське населення Волинської губернії (1796-1914 рр.). – Тернопіль, 1999. – 206 с.
2. Костюк Л. М. Влияние российского законодательства 80-90-х годов XIX века на положение немецких колонистов Вольны // Вопросы германской истории: В 2-х томах. – Т.1. История. – Днепропетровськ: ДДУ, 1998. – С. 36-42.
3. Костюк М.П. Німецькі колонії на Волині (XIX-початок XX ст.). – Тернопіль, 2003. – 384 с.
4. Костюк М.П. Участь німців у розвитку сільської промисловості Волині (друга половина XIX-початок XX ст.) // Вопросы германской истории: Сборник научных статей / Ред. кол.: С.И.Бобылева. – Д.: Издательство Днепропетровского университета, 2000. – С. 99-106.
5. Кулинич І.М. Німецькі колонії на Україні (60-ті роки XVIII ст. – 1917 р.) // Український історичний журнал. – 1990. – № 9. – С. 18-30.
6. Полное собрание законов. – Собрание 3-е. – СПб., 1895. – Т.12., 1892. – С. 164-165.
7. Родина Вольны: статьи и воспоминания жизни и деятельности немцев на территории современных Житомирской, Ровенской и Вольнской областей Украины / Сост. Н.А.Арндт, Г.П.Мокрицкий. – Визентхаер-Житомир: издательство „Вольны”, 1998. – Т. 17. – 212 с.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ	3
Мирончук М. ЗАХІДНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО.....	3
Прокопчук С. БЕРЕСТЕЦЬКА БИТВА 1651 р. У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЛІТОПИСІ XVII-XVIII ст.....	8
Парфенюк В. ПЕРЕЯСЛАВСЬКА РАДА У МІФАХ ТА ФАКТАХ.....	14
Мельник І. СОЮЗ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЙОГО БОРОТЬБА ЗА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	22
Копищик А. ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН: СУЧАСНА ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ.....	28
Кукурудза А.Р. ІДЕЙНО-НАЦІОНАЛЬНА СУТНІСТЬ АВТОКЕФАЛІЇ УАПЦ.....	32
Рачок В. УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ НА ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	39
Фалат О. ПОЛІТИКА ПОЛЬСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	47
Самсонюк Т.М. ДІЯЛЬНІСТЬ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ 1939-1941 РР.: РАДЯНСЬКА ТА ПОСТРАДЯНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ.....	53
Кратюк І.Б. „ДОПОМІЖНА УКРАЇНСЬКА ПОЛІЦІЯ” ЯК СУБ’ЄКТ ГОЛОКОСТУ.....	63
Михальчук Р. ЖОВТЕНЬ 1942-ГО: ТРАГЕДІЯ МІЗОЦЬКИХ ЄВРЕЇВ.....	68
Писцьо В. СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ОСТАРБАЙТЕРІВ У РОКИ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	78
Карпуніна Т.О. ХОЛІМСЬКО-ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ, ЇЇ ПЕРЕДУМОВИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ.....	85

Вертелецька Н.В. ОСОБЛИВОСТІ „РАДЯНІЗАЦІЇ” НА РІВНЕНЩИНІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	91
Бондарчук-Саввон Н.С. МІСТО ІЗЯСЛАВ У ЕТНОНІМАХ ТА ТОПОНІМАХ.....	96
ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ СВІТОВОГО РОЗВИТКУ	103
Калитюк О.О. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ХЕТТСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	103
Петлюк І.В. БОСНІЙСЬКІ СЛОВ’ЯНИ-МУСУЛЬМАНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ (XV – поч. ХХ ст.).....	109
Давидчук С.Ю. ІНКОРПОРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ В РОСІЙСЬКЕ ДВОРЯНСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ У XVIII ст.....	117
Кедрук О.П. „ОСВІЧЕНИЙ АБСОЛЮТИЗМ”: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.....	124
Шмид О.П. ЧЕСЬКА АГРАРНА КОЛОНІЗАЦІЯ ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.....	129
Івчик Н.С. ТЕНДЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ ЩОДО НІМЦІВ ВОЛИНІ У ХІХ ст.....	136
Нагорнюк О.М. ДЕМОГРАФІЧНИЙ СКЛАД РОСІЙСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНІ В 1920-х -1930 рр.....	145
Долганов П.С. МІЩАНСЬКЕ БРАТСТВО – АРТИКУЛЯТОР ІДЕЇ ЗМІН СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ СУБ’ЄКТІВ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ.....	150
Бунечко С.М. НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ КРЕДИТУВАННЯ ТОРГОВЦІВ У ПОЛЬЩІ (1930-ті РОКИ).....	156
Сухий П.В. КОЗАЧІ ФОРМУВАННЯ У ВЕРМАХТІ ТА СС.....	163
Галуза В.П. УКРАЇНСЬКА „ЦІНА” ПЕРЕМОГИ У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНАХ – ТАЄМНИЦЯ ЗА СІМОМА ЗАМКАМИ?.....	171
Федюкевич О.В. ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ: ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ПРАВЛЯЧИХ СИЛ.....	178

Козлюк Р.В. СЕРЕДНЯ АЗІЯ І КАВКАЗ: МІЖ РОСІЄЮ І США.....	184
Іванченко О.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ТА СПІВПРАЦЯ З УКРАЇНОЮ.....	188
Коломис Р.В. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ.....	193
Желізняк В. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: ВИТОКИ І СТАНОВЛЕННЯ.....	203
ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ.....	206
Ісічук Т.С. ХРИСТІЯНСЬКИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ.....	206
Бородинська Л.І. ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ СВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ.....	212
Єфимець А.К. НА ДДНІПРЯНСЬКІ ЕМІГРАНТИ У КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНИ (1921-1939).....	217
Пивоварчук Н.М. МІЖВОЄННА ПРАГА – РОСІЙСЬКИЙ ОКСФОРД.....	222
Олексій Заворотній БЕРЕСТЕЦЬКА СІЧА. ДРАМА.....	226
ЗМІСТ.....	285

Наукове видання

Історія очима молодих дослідників

*Збірник матеріалів регіональної наукової конференції
молодих вчених, аспірантів, здобувачів, магістрантів*

Випуск 3

Відповідальні за випуск: **Шеретюк В.М.** – кандидат історичних наук,
доцент, декан історико-соціологічного
факультету РДГУ
Галуха Л.Ю. – кандидат історичних наук,
доцент, заступник декана історико-
соціологічного факультету РДГУ

Комп'ютерна верстка: *Бородинська Л.І., Самсонюк В.Б., Третяк О.Ю.*
Комп'ютерний макет: *Третяк О.Ю.*

Позиція редколегії може не збігатися з думками авторів
Відповідальність за наукову точність і грамотність матеріалів несуть
автори та їх наукові керівники

Підписано до друку 15.07.2008 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк ізографічний. Умовин. друк. арк. 15,2.
Наклад 100 прим. Зам. №55/1.

Адреса редакції: кафедра політичних наук, Рівненський державний гуманітарний
університет, вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету